

7. Kurbalija, J. (2022, January 25). *10 digital governance and diplomacy trends for 2022*. DiploFoundation. <https://www.diplomacy.edu/blog/10-digital-diplomacy-and-governance-trends-for-2022/>
8. Maksymova, I., Vyshnevskaya, K., Lavrenko, R., Baida, M., & Kulishov, V. (2023). Methodology for researching digital diplomacy in the new era of sustainable development and climate change. *Economics and Technical Engineering*, 1(2), 10–20. <https://doi.org/10.62911/ete.2023.01.02.01>
9. Nešković, S., Đelić, A., & Duljević, B. (2023). Digitalization of economic diplomacy and logistics with reference to the COVID pandemic-19. *Ekonomija Teorija i Praksa*, 16(1), 217–229. <https://casopis.fimek.edu.rs/index.php/etp/article/view/207161>
10. Nye, J. (2008). Public diplomacy and soft power. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 94–109.
11. Rashica, V. (2018). The benefits and risks of digital diplomacy. *SEEU Review*, 13, 75–89. <https://sciendoc.com/article/10.2478/seeur-2018-0008>
12. Stanzel, V., & Voelsen, D. (2022). *Diplomacy and artificial intelligence: Reflections on practical assistance for diplomatic negotiations* (SWP Research Paper No. 1/2022). Stiftung Wissenschaft und Politik — German Institute for International and Security Affairs. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/253244/1/2022RP01.pdf>
13. Belfer Center for Science and International Relations. (2020). *Technology and public purpose project: 5G, deepfakes, quantum computing, synthetic biology*. Harvard Kennedy School.
14. Tsvetkova, N. A., Sytnik, A. N., & Grishanina, T. A. (2022). Digital diplomacy and digital international relations: Challenges and new advantages. <https://doi.org/10.21638/spbu06.2022.204>
15. Voicu, S.-N. (2020). Digital diplomacy: A new micro-sphere of public communication. *Postmodern Openings*, 11(3), 160–176.
16. World Economic Forum. (2023, December 28). *Why we need to ramp up tech diplomacy to harness opportunities of the digital economy*. <https://www.weforum.org/agenda/2023/12/tech-diplomacy-harness-digital-economy/>
17. Zwarun, L., & Canevez, R. (2022). *Looking back to look forward: Ukraine's evolving use of digital space for resistance and public diplomacy, 2014–2022*. <https://essachess.com/3/index.php/jcs/article/view/57/57>
18. Bezverkha, I. A. (2015). Komertsiiina dyplomatiia na suchasnomu etapi rozvytku: Osnovni tendentsii ta faktory vplyvu. *Naukovyi Visnyk Mizhnarodnoho Humanitarnoho Universytetu*, (10), 36–39.

DOI 10.33111/vz_kneu.40.25.03.24.165.171

УДК 334.01:330.341.1

Шлапак Андрій Васильович

аспірант кафедри бізнес-економіки та підприємництва
КНЕУ імені Вадима Гетьмана, Київ, Україна
e-mail: shlapak.andrii@kneu.ua
ORCID: 0009-0007-0953-0808

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Shlapak Andrii

postgraduate student of the department
of business economics and entrepreneurship,
KNEU named after Vadym Hetman Kyiv, Ukraine
e-mail: shlapak.andrii@kneu.ua
ORCID: 0009-0007-0953-0808

CONCEPTUAL APPROACHES TO THE STUDY OF THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURIAL ENTITIES IN CONDITIONS OF SOCIO-ECONOMIC INSTABILITY

Анотація. У статті досліджено розвиток суб'єктів підприємництва в умовах соціально-економічної нестабільності, що набуває особливої значущості, оскільки саме нестабільність дедалі більше перетворюється на постійну характеристику сучасної економіки. Глобальні процеси, що поєднують циклічні економічні кризи, технологічні прориви, політичні трансформації та культурні зміни, створюють нові виклики для підприємницької діяльності. За таких умов класичні підходи до вивчення підприємництва, що формувалися переважно на основі стабільних економічних систем, виявляють обмежену здатність пояснювати реальну динаміку розвитку. Це актуалізувало потребу в оновленні теоретико-методичних засад і пошук нових концептуальних рішень, здатних відобразити складність та багатофакторність сучасного підприємницького середовища. У статті зазначено, що попри наявність значного наукового доробку, аналіз літератури свідчить про фрагментарність існуючих досліджень. Багато праць присвячено окремим аспектам (інноваціям, інституційним трансформаціям чи ресурсним можливостям підприємницьких структур). Однак комплексні дослідження, які інтегрують різні підходи та дозволяють пояснити розвиток у цілісності його проявів, залишаються недостатньо представленими. Відсутність таких інтегрованих моделей знижує пояснювальну цінність наукового дискурсу й обмежує можливості для практичного застосування результатів у стратегічному управлінні суб'єктами підприємництва. Метою дослідження визначена як систематизація концептуальних підходів до розвитку підприємництва, виокремлення їх ключових характеристик і визначення перспектив інтеграції, що забезпечить формування більш комплексного бачення у контексті соціально-економічної нестабільності.

Основний матеріал представлений у вигляді аналізу трьох провідних концептуальних орієнтацій. Інноваційний підхід розглядає підприємництво як процес безперервного оновлення, що базується на впровадженні технологічних новацій, створенні нових бізнес-моделей і продуктів, які забезпечують конкурентні переваги. Інституційний підхід акцентує увагу на впливі формальних правил і неформальних норм, які визначають «правила гри» для підприємців, задають межі та одночасно відкривають можливості для адаптації. Ресурсно-організаційний підхід наголошує на значенні внутрішнього потенціалу підприємницьких структур, їхніх компетенцій, управлінських рішень і здатності формувати організаційні моделі, що забезпечують гнучкість та стійкість у турбулентному середовищі. Зроблено висновок, що ізольоване використання кожного з підходів не дозволяє відобразити всі грані сучасного підприємницького розвитку. Їх поєднання створює передумови для формування цілісного наукового бачення, яке поєднує інноваційні, інституційні та організаційні аспекти. Дискусійність проблеми полягає у визначенні оптимальних форм інтеграції цих підходів та окресленні меж їхньої застосовності. У перспективі інтегровані концептуальні моделі можуть забезпечити кращу прогностичну здатність щодо траєкторій розвитку підприємництва, а також підвищити практичну цінність результатів досліджень для розроблення стратегій стійкості, адаптації та конкурентоспроможності бізнесу в умовах невизначеності.

Ключові слова: розвиток, суб'єкти підприємництва, соціально-економічна нестабільність, інновації, організація, коопетиція, стратегія.

Abstract. The article explores the development of entrepreneurial entities under conditions of socio-economic instability, which is of particular importance since instability is increasingly becoming a permanent feature of the modern economy. Global processes that combine cyclical economic crises, technological breakthroughs, political transformations, and cultural changes create new challenges for entrepreneurial activity. Under such conditions, classical approaches to the study of entrepreneurship, formed mainly on the basis of stable economic systems, demonstrate a limited ability to explain the real

dynamics of development. This has highlighted the need to update the theoretical and methodological foundations and to search for new conceptual solutions capable of reflecting the complexity and multi-factor nature of the contemporary entrepreneurial environment. The article emphasizes that despite the availability of substantial scholarly contributions, a review of the literature reveals the fragmentary nature of existing research. Many studies focus on individual aspects—innovation, institutional transformations, or the resource potential of entrepreneurial structures. However, comprehensive investigations that integrate different approaches and enable the explanation of development in the integrity of its manifestations remain insufficiently represented. The absence of such integrated models reduces the explanatory value of the academic discourse and limits opportunities for the practical application of results in the strategic management of entrepreneurial entities. The research objective is defined as the systematization of conceptual approaches to entrepreneurial development, the identification of their key characteristics, and the determination of integration prospects, which will ensure the formation of a more comprehensive vision in the context of socio-economic instability. The main material is presented as an analysis of three leading conceptual orientations. The innovation approach views entrepreneurship as a process of continuous renewal, based on the implementation of technological innovations, the creation of new business models, and products that provide competitive advantages. The institutional approach emphasizes the influence of formal rules and informal norms that establish the «rules of the game» for entrepreneurs, setting boundaries while simultaneously opening opportunities for adaptation. The resource-organizational approach highlights the importance of the internal potential of entrepreneurial structures, their competencies, managerial decisions, and ability to design organizational models that ensure flexibility and resilience in a turbulent environment. It is concluded that the isolated application of each approach does not allow for capturing the full range of modern entrepreneurial development. Their combination creates the prerequisites for forming a holistic scientific vision that integrates innovative, institutional, and organizational aspects. The debate lies in defining the optimal forms of integrating these approaches and outlining the boundaries of their applicability. In the long term, integrated conceptual models can provide better predictive capacity regarding entrepreneurial development trajectories and enhance the practical value of research results for designing strategies of resilience, adaptation, and competitiveness of businesses under uncertainty.

Key words: development, entrepreneurial entities, socio-economic instability, innovation, organization, coopetition, strategy.

JEL codes: L26, O10, M13

Постановка проблеми. Сучасне підприємництво функціонує в умовах зростаючої турбулентності зовнішнього середовища, в якому економічні кризи, геополітичні трансформації, соціальні зрушення та технологічні виклики дедалі частіше формують ситуації, у яких передбачуваність і стабільність виступають радше винятком, ніж правилом. Для бізнесу це означає не лише необхідність оперативного реагувати на нові ризики, а й потребу формувати інші підходи до організації діяльності, здатні забезпечувати гнучкість і стійкість навіть за відсутності усталених орієнтирів.

За таких умов саме розвиток стає ключовим механізмом підтримання життєздатності підприємницьких структур. Йдеться не про розвиток як суто кількісне зростання чи збільшення масштабів діяльності, а про глибші якісні перетворення, що охоплюють зміну стратегічних орієнтирів, трансформацію організаційних структур, оновлення бізнес-моделей, адаптацію до нових інституційних умов та формування нових моделей поведінки економічних суб'єктів ринку. У цьому контексті розвиток постає як форма відповіді підприємництва на зовнішні

виклики та водночас як спосіб формування нових можливостей у нестабільному середовищі.

Особливість сучасного етапу полягає в тому, що нестабільність не є тимчасовим відхиленням від норми, а перетворюється на постійну характеристику соціально-економічного життя. Це змінює уявлення про розвиток, суть якого полягає в тому, що якщо раніше він часто розглядався як планомірне нарощування ресурсів та результатів, то нині більш адекватним є його трактування як безперервного процесу адаптації, трансформації та пошуку нових траєкторій. Власне, розвиток перестає бути вибором і стає необхідністю, що визначає здатність підприємницьких структур не лише виживати, а й зберігати конкурентоспроможність у мінливих умовах. У науковому сенсі це зумовлює потребу в осмисленні розвитку як багатовимірного явища, яке поєднує економічні, організаційні, поведінкові та інституційні складові. Відсутність єдиної рамки, здатної інтегрувати ці виміри, породжує наукову проблему, яка полягає у пошуку та систематизації концептуальних підходів до пояснення розвитку суб'єктів підприємництва. Саме їх критичний аналіз та оцінювання релевантності в умовах соціально-економічної нестабільності є необхідними для формування нового бачення цього процесу.

Аналіз досліджень і публікацій. Формування дослідницького поля розвитку підприємництва неможливе без урахування більш широкої теоретичної основи, що склалася в межах філософії, соціології та загальнонаукових підходів. Значний вплив в такому контексті мала теорія систем (L. von Bertalanffy, N. Luhmann), у якій розвиток трактується як процес ускладнення структури й взаємодії елементів, а також філософські концепції прогресу та еволюції (G. Hegel, A. Comte, H. Spencer), які заклали інтелектуальне підґрунтя для подальших економічних і соціологічних інтерпретацій розвитку. У межах соціологічної традиції ідеї E. Durkheim, M. Weber, T. Parsons сприяли формуванню уявлень про розвиток як суспільний процес, детермінований як матеріальними, так і культурними чинниками. Наукова класика економічної теорії поступово конкретизувала ці ідеї у площині підприємництва. У працях J. Schumpeter, F. Knight, P. Drucker розвиток трактується як рушійна сила економічних змін, пов'язана з інноваційністю, підприємницьким ризиком і здатністю створювати нові комбінації ресурсів. Подальші дослідження збагачували цей дискурс, висували ключові акценти, що стали каркасом для аналізу підприємництва: значення інновацій (J. Schumpeter, C. Christensen), роль інституцій як «правил гри» (D. North, O. Williamson), вагу стратегічного вибору та конкурентних переваг (M. Porter, I. Ansoff), а також важливість внутрішніх ресурсів і організаційних можливостей (E. Penrose, J. Barney).

Вагомі наукові здобутки в області теорії розвитку підприємницьких структур мають українські науковці. У працях О. Амоші, З. Варналія, В. Геєця, С. Ілляшенка акцентовано увагу на специфіці розвитку підприємництва в умовах трансформаційної економіки, окреслено інституційні бар'єри та інноваційні можливості, проаналізовано організаційні аспекти функціонування підприємницьких структур в Україні. Різні аспекти розвитку підприємницьких структур досліджені вченими КНЕУ ім. В. Гетьмана, серед яких варто виділити наукові праці К. Андрущенко, К. Бойченко, В. Верби, О. Вострякова, О. Гребешкової, І. Кубаревої, Л. Лігоненко, Д. Лук'яненка, О. Малярчук, І. Павленко, Л. Петренко, І. Рєпіної, М. Сагайдака, М. Теплюк, Г. Швиданенко, О. Швиданенка, ін.

Водночас, попри значний обсяг наукових напрацювань і багату теоретичну спадщину, дослідження розвитку підприємництва залишаються фрагментарними, адже окремі концепції відображають лише частину явища й не забезпечують його комплексного пояснення. У більшості праць акцент зроблено на стабільних умовах функціонування економіки, тоді як проблематика розвитку підприємницьких структур у періоди турбулентності та невизначеності здебільшого залишається поза увагою. За таких обставин особливої актуальності набуває потреба в подальшому систематизованому аналізі, здатному інтегрувати різні концептуальні підходи, поєднувати їхні пояснювальні можливості та формувати більш цілісне уявлення про розвиток підприємництва в умовах сучасних викликів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний науковий інтерес до тематики розвитку підприємництва, низка аспектів залишаються недостатньо розробленими. Передусім бракує цілісних аналітичних рамок, які дозволили б поєднати різні наукові традиції та створити комплексне бачення процесів трансформації підприємницьких структур. Існуючі дослідження здебільшого концентруються на окремих чинниках чи рівнях аналізу, що ускладнює виявлення інтегральних закономірностей. Ще однією проблемою є відсутність системних підходів до розгляду нестабільності як постійного фону, в якому розвивається бізнес. У більшості робіт турбулентність трактується як виняток або короткостроковий збій, тоді як сучасні умови свідчать про її перетворення на сталу характеристику економічного середовища. Це вимагає нового теоретичного осмислення, здатного відобразити нелінійність та багатоваріантність підприємницького розвитку. Особливої уваги потребують поведінкові та соціокультурні виміри, які залишаються недостатньо врахованими в дослідженнях. Фокус на економічних чи організаційних параметрах часто нівелює значення ціннісних орієнтацій, когнітивних особливостей і культурного контексту, що безпосередньо впливають на стратегії розвитку. Не менш актуальною є й проблема формування практичних інструментів, які б дозволяли оцінювати і прогнозувати траєкторії підприємницького розвитку в умовах невизначеності. Таким чином, актуальність подальшого дослідження визначається не лише потребою узагальнити існуючі концептуальні підходи, а й необхідністю їх переосмислення у світлі нових викликів, що формують якісно інший контекст розвитку суб'єктів підприємництва.

Метою статті Метою статті є систематизація та концептуальне узагальнення підходів до дослідження розвитку суб'єктів підприємництва з урахуванням специфіки функціонування в умовах соціально-економічної нестабільності. Такий підхід дозволяє розкрити багатогранність трактувань категорії «розвиток», інтегрувати напрацювання різних наукових традицій і сформувати основу для подальшого теоретичного та прикладного осмислення процесів трансформації підприємницьких структур. Досягнення поставленої мети передбачає виявлення сильних і слабких сторін існуючих концептуальних підходів, оцінювання їх релевантності сучасним умовам і окреслення перспектив їх синтезу у більш цілісній моделі, здатній відобразити нелінійність і динаміку розвитку підприємництва в сучасному середовищі.

Методика дослідження. Методологічною основою дослідження став системний підхід, що забезпечив розгляд розвитку суб'єктів підприємництва як багаторівневого процесу, у межах якого взаємодіють економічні, організаційні, інституційні та соціокультурні фактори. Така рамка дала змогу інтегрувати результати існуючих наукових досліджень і створити умови для комплексного осмислення

проблематики. Логіка дослідження може бути представлена у вигляді послідовного виконання завдань, реалізація яких дозволила досягти поставленої мети:

- уточнення змісту категорії «розвиток» у контексті підприємництва здійснено на основі аналізу наукових праць J. Schumpeter [1], F. Knight [2], P. Drucker [3], де розвиток трактується через інновації, підприємницький ризик і нові комбінації ресурсів;

- систематизація концептуальних підходів проведена шляхом узагальнення досліджень D. North [4], O. Williamson [5], M. Porter [6], I. Ansoff [7], E. Penrose [8], J. Barney [9] та інших науковців, що дозволило виокремити ключові напрями наукового дискурсу та окреслити їх евристичний потенціал;

- виявлення обмежень існуючих концепцій здійснено за допомогою порівняльного аналізу, що показав переважну орієнтацію на стабільні умови функціонування економіки та недостатню увагу до феномену нестабільності;

- обґрунтування необхідності інтеграції підходів стало результатом поєднання методів класифікації та узагальнення, що дало змогу сформувати основу для подальшого пошуку більш цілісних моделей розвитку підприємницьких структур.

Таке поєднання методів і логіки дослідження дозволило уникнути обмеженості окремих підходів, забезпечило комплексність аналізу й створило умови для формування більш узгодженого бачення розвитку суб'єктів підприємництва в умовах соціально-економічної нестабільності.

Виклад основного матеріалу. Проблематика розвитку є однією з найскладніших і водночас найпривабливіших у наукових дослідженнях. Універсальність цього поняття підтверджується його використанням у філософії, біології, фізиці, економіці, соціології та менеджменті. Втім, у площині підприємництва розвиток набуває особливого змісту, адже поєднує індивідуальні, організаційні та інституційні виміри, які переплітаються в умовах постійних викликів середовища. Соціально-економічна нестабільність, яка є ключовою характеристикою контексту дослідження, перетворює розвиток із абстрактної наукової категорії на практичний орієнтир для виживання і зростання суб'єктів бізнесу.

У ході дослідження здійснено систематизацію основних концептуальних напрямів осмислення розвитку, які сформувалися на перетині різних наукових традицій. Для їх узагальнення використано як класичні праці провідних дослідників, так і сучасні інтерпретації, що набувають актуальності в умовах нестабільності.

Еволюційна традиція вивчення розвитку бере витoki з природничих наук, однак поступово набула вагомego значення і в економічних дослідженнях. Представники цього напрямку (C. R. Nelson, S. Winter, J. Schumpeter та ін.) розглядають розвиток як безперервний процес змін, що виникають у результаті варіацій, відбору та збереження найбільш ефективних практик [1; 10]. Ключовим елементом у цьому контексті є «рутини», під якими розуміють стійкі, але здатні до модифікації організаційні процедури, які забезпечують спадкоємність і водночас відкривають можливості для інновацій.

У підприємництві еволюційний підхід дозволяє пояснити, як компанії формують і трансформують свої бізнес-моделі під впливом ринкової динаміки. Зміни розглядаються не як результат одномоментних рішень, а як наслідок поступового пристосування до середовища. В умовах соціально-економічної нестабільності ця логіка виявляється особливо цінною, адже акцентує значення адаптивності,

гнучкості та здатності до постійного оновлення. Нестабільність у такій перспективі не є загрозою, а радше каталізатором відбору більш ефективних підприємницьких рішень.

Інституційний напрямок дослідження розвитку надає інший фокус, зміщуючи увагу з внутрішніх процесів організацій на «правила гри», які формують рамки підприємницької активності. Відповідно до підходу D. North, W. R. Scott та інших дослідників, інституції, як формальні (законодавство, регуляції), так і неформальні (норми, традиції, цінності), визначають умови для функціонування бізнесу та впливають на його траєкторію розвитку [4; 11].

У контексті соціально-економічної нестабільності роль інституцій стає подвійною. З одного боку, інституційні бар'єри, правова невизначеність чи регулятивні «пастки» обмежують підприємницьку ініціативу та можуть блокувати розвиток. З іншого, гнучкість і адаптивність інституційної системи створюють підґрунтя для посилення підприємницької динаміки. Саме тому інституційний підхід дозволяє пояснити, чому у схожих кризових умовах одні країни чи регіони демонструють успішність підприємництва, а інші — його занепад.

Одним із найпоширеніших у сучасній науці є *інноваційний* підхід, у змістовних межах якого розвиток розглядається крізь призму нововведень. Його інтелектуальні витоки пов'язані з працями J. Schumpeter, який визначив підприємця як агента «творчого руйнування», що здійснює радикальні зрушення у продуктах, технологіях та ринкових структурах. Подальші дослідження (P. Drucker, D. Teece та ін.) розширили уявлення про інновації, підкресливши роль управлінських і організаційних нововведень як не менш значущих ніж технічні [1; 3; 12].

У підприємництві інноваційний підхід надає ключ до пояснення того, як суб'єкти економічної діяльності долають обмеження нестабільності. Нові бізнес-моделі, цифрові технології та гнучкі управлінські практики дозволяють не лише компенсувати ризики, а й перетворювати кризові явища на джерело зростання. В умовах соціально-економічної нестабільності саме інноваційність виступає головним механізмом виживання та довгострокового розвитку.

Поведінковий підхід до вивчення розвитку базується на ідеях обмеженої раціональності (H. Simon) та дослідженнях реальної поведінки організаційних акторів (J. March, D. Kahneman). На відміну від традиційних економічних моделей, які виходять із припущення про максимізацію вигоди, поведінковий підхід акцентує увагу на когнітивних обмеженнях, емоціях і соціальних чинниках [13–14].

У контексті підприємництва цей підхід дозволяє розкрити, як саме підприємці й менеджери ухвалюють рішення в умовах невизначеності. Евристики, інтуїтивні оцінки, довіра до партнерів і згуртованість команд можуть мати суттєвий вплив та визначати траєкторію розвитку не менше, ніж формальні стратегії. У періоди соціально-економічної нестабільності поведінкові чинники стають особливо важомими, так як саме вони здатні як посилювати кризові явища (через паніку, надмірний ризик чи пасивність), так і забезпечувати адаптивність і стійкість (завдяки проактивності, гнучкості та підприємницькій креативності).

Стратегічний підхід до розвитку сформувався на основі класичних і сучасних концепцій стратегічного менеджменту. У працях I. Ansoff, M. Porter та H. Mintzberg розвиток розглядається як результат вибору і реалізації довгострокових стратегій, які визначають конкурентні позиції та траєкторії підприємницьких структур [6–7; 16]. Сучасні інтерпретації акцентують увагу на «динамічних

здатностях», що забезпечують безперервне оновлення стратегій відповідно до змін зовнішнього середовища.

В умовах нестабільності стратегічний підхід набуває нового змісту. Стратегії перестають бути жорстко фіксованими документами та перетворюються на гнучкі сценарії, які допускають експерименти, швидке коригування й багатоваріантність. Розвиток у цьому контексті постає як результат постійного стратегічного вибору, що поєднує передбачення можливих загроз із використанням шансів, які відкриває криза.

Організаційний підхід до розвитку підприємницьких структур ґрунтується на дослідженні внутрішніх трансформацій, що охоплюють структуру, процеси управління, корпоративну культуру та взаємодію між елементами організації. Класичні роботи Е. Lawtence і J. Lorsch акцентували увагу на відповідності між організаційною структурою та зовнішнім середовищем. А результати досліджень R. Daft, P. Senge та ін. розкрили значення «навчальних організацій» і внутрішніх механізмів планових змін.

У сучасних умовах соціально-економічної нестабільності саме внутрішня організаційна архітектура визначає здатність бізнесу до адаптації. Гнучкі організаційні форми, децентралізоване управління, мережеві структури та культура інновацій підвищують шанси на виживання. Натомість жорсткі, ієрархізовані структури, що не допускають швидких змін, виявляються вразливими перед зовнішніми викликами.

Окремий вимір у дослідженні розвитку становить *коопетиційний* підхід, який поєднує елементи конкуренції та співпраці. Дослідження А. Brandenburger, В. Nalebuff і G. Dagnino показали, що сучасний бізнес розвивається не лише через суперництво, а й через формування партнерств, альянсів та мережевих об'єднань [17–18]. Коопетиція передбачає, що підприємства можуть водночас конкурувати на ринку і співпрацювати у створенні інновацій, розподілі ресурсів чи освоєнні нових ринків. За сучасних умов ця логіка набуває особливого значення. Розподіл ризиків, спільне використання інфраструктури та колективна адаптація до змін посилюють стійкість не лише окремих компаній, а й цілих бізнес-екосистем.

Результати проведеного аналізу та впорядкування концептуальних підходів дозволяють зробити висновок, що розвиток суб'єктів підприємництва є багатовимірним і складним процесом, який не піддається зведенню до єдиної універсальної моделі. Еволюційний підхід пояснює механізми адаптації та поступових змін; інституційний — вплив формальних і неформальних правил гри; інноваційний — роль нововведень як джерела зростання; поведінковий — значення когнітивних та емоційних факторів у прийнятті рішень; стратегічний — динаміку формування конкурентних переваг; організаційний — внутрішню архітектуру та культуру; коопетиційний — взаємодію конкуренції і співробітництва. Проте, жоден з цих підходів окремо не претендує на те, щоб дати вичерпну відповідь на питання про змістовну природу розвитку. Але у їх органічному поєднанні формується так звана інтегративна рамка, що дозволяє визначати розвиток як коеволюційний процес, у якому підприємницькі структури не лише реагують на зміни середовища, а й активно формують його. Соціально-економічна нестабільність у цій перспективі виступає не лише дестабілізуючим чинником, але й каталізатором оновлення, джерелом пошуку нових бізнес-моделей і основою для формування більш стійких економічних систем.

Дискусія. Систематизація наведених підходів дозволяє окреслити їхні сильні сторони та евристичний потенціал для розуміння розвитку підприємницьких

структур у нестабільному середовищі. Водночас багатовимірність інтерпретацій виявляє і певні обмеження, які не дозволяють сформувати єдину цілісну картину. Різні теоретичні традиції висвітлюють окремі аспекти процесу, залишаючи поза увагою інші, що неминує породжує простір для дискусій та подальшого наукового пошуку.

Еволюційний підхід пояснює поступову динаміку та механізми адаптації, однак викликає сумніви щодо здатності відобразити стрибкоподібні, кризові зміни, які є характерними для сучасних умов діяльності підприємницьких структур. Інституційний підхід наголошує на значенні формальних і неформальних правил гри, проте дискусійним залишається питання, чому однакові інституційні умови часто породжують різні результати підприємницького розвитку. Інноваційний підхід висуває інновації як головний рушій розвитку, але певна гіперболізація цього чинника часто знецінює інші аспекти, такі як ресурсні, поведінкові чи організаційні. Поведінковий підхід доводить роль когнітивних і психологічних факторів у прийнятті рішень щодо розвитку бізнес-структур, проте його обмеженням є складність кількісної перевірки та прогновної екстраполяції. Стратегічний підхід розкриває логіку довгострокового вибору, але саме в умовах нестабільності стає очевидною його вразливість, так як жорсткі стратегії швидко втрачають актуальність, а занадто гнучкі перетворюються на набір ситуативних рішень. Організаційний підхід ґрунтовно пояснює внутрішні трансформації, проте часто ігнорує зовнішні збурення, здатні нівелювати будь-які вдало спроектовані структури. Коопетиційний підхід відкриває перспективи поєднання конкуренції й співпраці, але його реалізація на практиці ускладнена необхідністю балансувати суперечливі інтереси економічних агентів.

Таким чином, розвиток суб'єктів підприємництва в умовах соціально-економічної нестабільності залишається багатовекторним і контекстно залежним явищем. Суперечності між підходами не знижують їх наукової цінності, а скоріше навпаки створюють підґрунтя для подальшої дискусії щодо можливості інтеграції різних концепцій у більш цілісні моделі.

Висновки. Виявлені суперечності не зменшують значущості проведеного аналізу, а, навпаки, підкреслюють складність і багатогранність процесу розвитку підприємницьких структур. Саме ця складність створює потребу у формулюванні узагальнених висновків, що здатні поєднати різні дослідницькі підходи та спрямувати подальший дослідницький пошук. Необхідним є формування інтегративних моделей розвитку, які враховуватимуть не лише внутрішню логіку організаційних змін, але й інституційні, поведінкові та технологічні чинники. Лише поєднання різних наукових традицій дозволяє досягти більш цілісного бачення підприємницьких структур за сучасних умов нестабільності. Важливим завданням стає створення практичних аналітичних інструментів для оцінювання й прогнозування впливу кризових явищ на бізнес. Йдеться про систему кількісних та якісних індикаторів, що дають змогу не лише описувати наявні процеси, а й моделювати майбутні сценарії розвитку. У сучасному науковому дискурсі все більшої актуальності набувають концепції стійкості та антикрихкості підприємництва, які трактують нестабільність не тільки як загрозу, але й як каталізатор інноваційного пошуку та джерело конкурентних переваг. Подальші дослідження потребують посилення уваги до процесів цифровізації та міждисциплінарної інтеграції. Цифрові платформи, штучний інтелект та інші технології формують нові можливості для трансформації

бізнес-моделей, тоді як соціологічні та психологічні підходи дозволяють глибше розкрити поведінкові й культурні виміри підприємницької діяльності. Узагальнюючи, розвиток суб'єктів підприємництва в умовах соціально-економічної нестабільності варто розглядати не лише як реакцію на зовнішні виклики, а й як активне формування нових траєкторій, що визначатимуть стійкість і конкурентоспроможність економічних систем у майбутньому.

Література

1. Schumpeter J. A. The theory of economic development. Cambridge: Harvard University Press, 1934.
2. Knight F. H. *Risk, Uncertainty, and Profit*. Boston, MA: Hart, Schaffner & Marx; Houghton Mifflin Company, 1921.
3. Drucker P. F. *Innovation and entrepreneurship*. New York: Harper & Row, 1985.
4. North D. C. *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
5. Williamson O. E. *The economic institutions of capitalism*. New York: Free Press, 1985.
6. Porter M. E. *Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance*. New York: Free Press, 1985.
7. Ansoff I. *Corporate Strategy: An Analytic Approach to Business Policy for Growth and Expansion*. McGraw-Hill, 1965.
8. Penrose E. T. *The theory of the growth of the firm*. Oxford: Oxford University Press, 1959.
9. Barney J. B. Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*. 1991. Vol. 17(1). P. 99–120.
10. Nelson R. R., Winter S. G. *An Evolutionary Theory of Economic Change*. Cambridge: Belknap Press, 1982.
11. Scott W. R. *Institutions and organizations: Ideas, interests, and identities*. 4th ed. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2014.
12. Teece D. J. *Dynamic capabilities and strategic management: Organizing for innovation and growth*. Oxford: Oxford University Press, 2009.
13. Simon H. A. *Administrative behavior*. New York: Macmillan, 1947.
14. March J. G., Simon H. A. *Organizations*. New York: Wiley, 1958.
15. Kahneman D. *Thinking, fast and slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011.
16. Mintzberg H. (1978). Patterns in Strategy Formation. *Management Science*. 1978. No 24(9). Pp. 934–948.
17. Bengtsson M., Kock S. Coopetition in business networks — to cooperate and compete simultaneously. *Industrial Marketing Management*. 2000. Vol. 29, No. 5. P. 411–426.
18. Dagnino G. B., Padula G. Coopetition Strategy: A New Kind of Interfirm Dynamics for Value Creation. *Innovative Research in Management*. May 2002. Proceedings of the European Academy of Management (EURAM), Second Annual Conference, Stockholm, Sweden. Pp. 1–25.

References

1. Schumpeter, J. A. (1934). *The theory of economic development*. Cambridge: Harvard University Press.
2. Knight, F. H. (1921). *Risk, uncertainty, and profit*. Boston, MA: Hart, Schaffner & Marx; Houghton Mifflin Company.
3. Drucker, P. F. (1985). *Innovation and entrepreneurship*. New York: Harper & Row.
4. North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge: Cambridge University Press.

5. Williamson, O. E. (1985). *The economic institutions of capitalism*. New York: Free Press.
6. Porter, M. E. (1985). *Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance*. New York: Free Press.
7. Ansoff, I. (1965). *Corporate strategy: An analytic approach to business policy for growth and expansion*. New York: McGraw-Hill.
8. Penrose, E. T. (1959). *The theory of the growth of the firm*. Oxford: Oxford University Press.
9. Barney, J. B. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99–120.
10. Nelson, R. R., & Winter, S. G. (1982). *An evolutionary theory of economic change*. Cambridge: Belknap Press.
11. Scott, W. R. (2014). *Institutions and organizations: Ideas, interests, and identities* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
12. Teece, D. J. (2009). *Dynamic capabilities and strategic management: Organizing for innovation and growth*. Oxford: Oxford University Press.
13. Simon, H. A. (1947). *Administrative behavior*. New York: Macmillan.
14. March, J. G., & Simon, H. A. (1958). *Organizations*. New York: Wiley.
15. Kahneman, D. (2011). *Thinking, fast and slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
16. Mintzberg, H. (1978). Patterns in strategy formation. *Management Science*, 24(9), 934–948.
17. Bengtsson, M., & Kock, S. (2000). Coopetition in business networks — to cooperate and compete simultaneously. *Industrial Marketing Management*, 29(5), 411–426.
18. Dagnino, G. B., & Padula, G. (2002, May). Coopetition strategy: A new kind of interfirm dynamics for value creation. In *Innovative research in management*. Proceedings of the European Academy of Management (EURAM), Second Annual Conference, Stockholm, Sweden (pp. 1–25).

DOI 10.33111/vz_kneu.40.25.03.25.172.177

УДК

Гарбузюк Валерій

докторант

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0009-0008-5223-6943>

e-mail: science_new@ukr.net

БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНЕ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В КОНТЕКСТІ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ПРОЯВІВ ЕКОНОМІЧНИХ ЗАКОНІВ У БІЗНЕСІ ТА МЕДИЧНІЙ СФЕРІ

Harbusiuk Valerii

Khmelnytskyi National University

<https://orcid.org/0009-0008-5223-6943>

e-mail: science_new@ukr.net

SECURITY-ORIENTED MANAGEMENT OF HEALTHCARE INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF DIFFERENTIATING THE MANIFESTATIONS OF ECONOMIC LAWS IN BUSINESS AND THE MEDICAL SPHERE

Анотація. В статті зазначено, що в умовах підвищення динамічності викликів та загроз перед вітчизняною системою громадського здоров'я, важливого значення набуває впровадження засад безпекоорієнтованого управління закладами охорони